

DVIJE STUDIJE O DRNIŠKOM KRAJU

Dr. o. Karlo Kosor: 1. Drniš pod Venecijom, Split, 1975; 2. Drniš u ogledalu tiska za narodnog preporoda u Dalmaciji (1860—1921), Split, 1976.

A. Nović

U VII. i VIII. godištu zbornika »Kačić« objelodanio je dr. fra Karlo Kosor dva priloga, zapravo dvije radnje-monografije iz povijesti Drniša pod navedenim naslovima. Obje su radnje i posebno otisnute.

1. U prvoj riše povijest Drniša pod Venecijom rasporedivši građu u osam članaka. Drniš je prvi put došao Mlečanima u ruke 1648. do 1670. godine. Drugi put Venecija je vladala Drnišom od 1683. do 1797. Kada je Venecija zauzela Drniš i Zagoru, glavni joj je zadatak bio da napuči novoosvojene krajeve i raspodijeli posjede turskih veleposjednika. Netom je to postignuto uspostavljena je redovita uprava. 1690. guvernerom Drniša postaje Marko Marković. Guverner predstavlja državnu vlast, a narodnu serdar, harambaše i suci koje narod bira, a država potvrđuje.

U drniškoj tvrđavi nije bilo crkve pa je šibenski knez A. Emmo poklonio visovačkim fratrima, jedinim dušobrižnicima na tom području, džamiju Halila Hodže za crkvu. Crkva je najprije bila posvećena Gospi od Ružarija, zatim sv. Anti Padovanskom. Poslije 1688. u više navrata u Drnišku i Knin-sku krajinu doselio je iz Bosne i veliki broj kršćana grčkog obreda. Drnišku parohiju pastoralizirali su kaluđeri iz manastira Aranđelovca na Krki.

Vjerski su život promicale razne bratovštine. Za vrijeme Morejskog rata mnogi su muslimani ostali na mletačkom teritoriju a mnogi i uskočili. Oni su prešli na kršćanstvo. Djeca su se krstila 5 ili 6 dana poslije rođenja, a i poslije toga. Vjerska pouka vršila se nedjeljom za vrijeme mise, a u korizmene nedjelje poslije ručka.

Za vrijeme ratova narod je bio izložen pljački i nasilju. Trajni pratioci bili su im glad i nesigurnost. Poslije dolaska pod Mletačku vlast doživjeli su gorko razočaranje. Svoju očevinu morali su priznati državnim vlasništvom i davati državi desetinu od dobivenih prihoda. Najveću pažnju posvećivali su stočarstvu.

Župsko osoblje sačinjavali su franjevci. Od 1682. do 1801. izmijenilo se u Drnišu 25 župskih vikara. Uz spomen svakog od njih donesena je sažeta dokumentirana biografija.

2. Druga radnja opsegom je veća. Na 134 stranice priopćuje povijest Drniša za vrijeme hrvatskog narodnog preporoda u Dalmaciji na temelju ondašnjeg tiska. Obuhvaća period drniške povijesti od 1860. do 1921. Razdijeljena je na dva dijela. U prvom razlaže o političkim prilikama, u drugom o društvenom životu.

a) *Političke prilike.* Kada je u Austriji Listopadskom diplomom 1860. uspostavljeno novo ustavno doba, Banska konferencija s banom Josipom Šokčevićem 26. studenoga 1860. sastavila je i uputila caru Franji Josipu I. predstavku da se hrvatski dio Istre i čitava Dalmacija sjedini s Hrvatskom i Slavonijom. Car je odgovorio da pitanje sjedinjenja sporazumom riješe predstavnici Dalmacije i Banska Konferencija. Dok su (Talijani i talijanaši) autonomashi bili protiv sjedinjenja, dotle su se mnogi dalmatinski Hrvati i Srbi zalagali za sjedinjenje. Ni Drniš nije u tom pitanju ostao po strani. Bez obzira na stanje drniških talijanaša, župnici-franjevci, pravoslavni parosi i grkokatolički župnici listom su pristali i radili za ideju sjedinjenja. Vodila se žestoka borba između autonomasha i narodnjaka.

Prvi saborski izbori u Drnišu održani su 18. ožujka 1861., a prvi općinski izbori 8. kolovoza 1865. Zbog raznih nepravilnosti ovi su bili poništeni i raspisani drugi 11. prosinca iste godine, na kojima su narodnjaci pobijedili.

Politički život obrađuje pisac pod naslovima: *Sukob dviju ideja, Drugi saborski i prvi općinski izbori, Politički događaji od 1870. do 1879., Izbori za Carevinsko vijeće 1879. i rascjep u narodnoj stranci, Negativne posljedice rascjepa, Saborski izbori 1883. i dolazak don Mihe Pavlinovića u Drniš 1884., Izbori za Carevinsko vijeće 1885., Politički događaji od 1886. do 1892., Rascjep među dalmatinskim Hrvatima, Pravaški smjer i nesloga među drniškim Hrvatima, Nesporazumi i sporazumi, Porazi i pobjede drniških pravaša, Drniš za prvog svjetskog rata.*

b) *Društveni život* obuhvaća 11 zaokruženih tema: *Ekonomsko stanje, Socijalne nevolje, Regulacija Čikole, Poljodjelski odbor i pošumljavanje, Rudokopi i industrija mramora, Ceste i željezničke pruge, Kulturni život, Crkve: sv. Ante, Gospe od Ružarija, sv. Ivana u Bađnju i pravoslavna Velike Gospojine, Vjerski život te župsko osoblje s kratkom biografijom pojedinog župnika.* Ove teme daju jasnu sliku društvenog života u ovom razdoblju.

Obje su radnje bogate bilješkama i ilustracijama. Dragocjeni su životni podaci o pojedinom župniku. Mogu biti odskočna daska za nove radove. Sve su tvrdnje provjerene arhivskim podacima i odgovarajućom brojnom literaturom o tom predmetu. To knjigama daje znanstveni biljeg. Da se i stranci mogu donekle upoznati sa sadržajem, na koncu obaju priloga donesen je kratki sadržaj-resumé na njemačkom jeziku od o. Karla Bašića. Monografije su napisane lijepim književnim jezikom, stilski su dotjerane te se ugodno čitaju. Pisac, vrstan jezikoslovac, ovdje se pokazao i kao vješt povjesnik. Šteta što u posebnim otiscima nema kazala.

Ovom prigodom zaželimo da nam učeni pisac dade povijest Drniša i za turskih vremena. Tako bismo imali u rukama čitavu povijest Drniša i Petrova polja. Time bi uvelike zadužio i buduća pokoljenja.

ZIVOTNA EPOPEJA LUDWIGA VAN BEETHOVENA

(Uz 150. obljetnicu smrti)

Petar Zdravko Blajić

16. prosinca 1770. u skromnoj kući u Bonngasse u Bonnu, rodio se Ludwig van Beethoven. Kako je u svoje vrijeme Providnost dodijelila Danteu, Michelangelu, Leopardiu, Chopinu, Dostojevskom ili Ghandiju mnogo patnji, tako ih je isto pripremila za malog Ludwiga. Zbog toga će sigurno motto »preko patnje do radosti« postati njegov životni program i primjer za mnoge. U stvari, taj »jadni i veliki Beethoven« jedino je patnje u životu imao u izobilju. Od siromašne sobe i rane smrti toliko mu drage majke, uz oca sklona bančenju i pijanstvu, uz iscrpljujuće vježbanje glasovira, prošlo mu je djetinstvo, koje zapravo i nije imao. Ni batina mu nije manjkalo od oca, koji ga je, vidjevši sinov glazbeni talenat, htio »plasiarti« kao čudo od djeteta, kako je to bio uradio Mozartov otac. Prvi učitelj glazbe bio mu je neki Pfeifer, u svemu sličan ocu mu. Drugog učitelja, Neefea, koji ga je osposobio da s dvanaest godina bude orguljaš na dvoru, Ludwig je iskreno volio. Tek što je u šesnaestoj godini stigao u Beč, o kojem je toliko sanjao, gdje je upoznao i Mozarta, morao se hitno vratiti kući, jer je primio poruku da mu je majka na umoru. Zatekao ju je u zadnjim trenucima.